

У НОМЕРІ:

Від редакції

Онлайн-фестиваль педагогічної майстерності
під час карантину! 2

Маленко О. О.

В зоні особливих викликів 4

Моя методика

Румянцева-Лахтіна О. О.

Дистанційна освіта. Переваги освітньої платформи
Classroom.google.com для вчителів-філологів 6

Проектні технології

Радченко Ю. В.

Проектна технологія у формуванні компетентностей
на уроках української мови та літератури:
діяльнісний аспект 11

Науковці — учителю-словеснику

Тищенко К. М.

Мовні контакти: свідки формування українців 17

Дидактична скринька

Ведмедеря С. В.

Нестандартні диктанти на уроках
української літератури 25

Маленко О. О.

Пізнаймо світ і мову. Тексти для вдосконалення
пізнавальних та мовних компетентностей 33

З конспектом на урок

Стельмах Н. П.

Українські прислів'я та приказки. 5 клас 39

Фурманова О. М.

Числівник Урок узагальнення й систематизації
вивченого. 6 клас 44

Пилипенко Л. Д.

Тарас Шевченко «Назар Стодоля». 9 клас 50

Романовська А. І.

Василь Стефаник «Камінний хрест». 10 клас 56

Готуймося до ЗНО

Полозова О. О., Марцин С. О., Нестеренко Н. П.

Українська мова: тестові завдання 60

Філологічні студії

Стишов О. А.

Суспільство й мова: оновлення українського
політичного лексикону 69

Поповський А. М.

Український смак гречаного слова 75

МАН

Білоусенко П. І.

Пишемо роботу МАН з мовознавства:
методичний коментар 79

Очима психолога

Учитель й учні: різновиди, характери, властивості 86

Хронограф

Нерослик О. В.

Хочу, щоб ніколи, ніколи не зачерствіло серце.
Матеріали до вивчення творчості
Михайла Стельмаха 91

• «Вивчаємо українську мову та літературу» — 08402, 95927 • Журнал з книжковим додатком — 08403, 37051 •

№ 13–15 (593–595) • ТРАВЕНЬ 2020 р. • ЗАСНОВАНИЙ У СЕРПНІ 2003 р. • ВИХОДИТЬ ТРИЧІ НА МІСЯЦЬ •

За сприяння Міністерства освіти і науки України • Учасники проекту: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди

В ЗОНІ ОСОБЛИВИХ ВИКЛИКІВ

О. О. Маленко, головний редактор журналу «Вивчаємо українську мову та літературу»

Завершується другий місяць карантину в Україні. Досить великий термін карантинного буття, особливо для тих, хто просто знаходить ся вдома й не знає, чим себе зайняти й куди себе діти. Але це не про освітян і не про перебіг їхніх робочих днів. Справді, робочих, бо енергії на професійну діяльність витрачається зараз утричі більше, ніж зазвичай у навчальному процесі.

Що ж відбувається з нашою освітою, нашими вчителями й викладачами, нашими учнями й студентами в умовах карантинного режиму? У зону яких, не зовсім очікуваних, але цілком передбачуваних викликів ми потрапили?

Перефразовуючи класика, скажемо так: «Дистанційна освіта, про необхідність якої весь час говорило МОН, здійснилась». Правда, в історичній фразі в кінці був знак оклику, а в нашій тезі він явно не доречний. Бо суворі реалії української онлайн-освіти розвіяли міфи про її абсолютну цінність і перспективність для масового навчання. Про її доступність і технічну вдосконалість. Про її продуктивність у повноцінному здобутті знань і здатності здійснити переконливий контроль якості цих знань.

Із чого ж усе починалося? Як завжди, у всіх — свій сценарій. Пощастило тим, чиї заклади потурбувалися про колективне підключення вчителів та викладачів до відповідних платформ — *Zoom*, *Moodle*, *Meet*, *Classroom* та інших, ресурси яких дозволяють здійснювати навчальну комунікацію, орієнтуватися на оптимальну кількість учасників, тримати зв'язок, використовувати візуалізований контент, тобто презентації, інфографіку та інше. Тож, озброївшись цими платформами, колеги з ентузіазмом поринули в сіяння вічного, тобто знань.

Менше пощастило тим, хто опинився сам на сам із цією проблемою, розуміючи, що зовсім припиняти освітній процес дуже небезпечно, адже посягати попередньо знання — річ нетривка, якщо їх не активувати в часі та просторі. Тож у хід пішло все, що є в запасі: скайп, вайбер, імейл. Але швидко стало зрозуміло: це не зручно, бо багато

писанини, точніше набору літер (а в телефоні надто дрібних, щоб побачити й набрати потрібне слово, а не якийсь покруч), і геть не зручно перевіряти надіслані завдання. Особливо у вайбері.

Через тиждень цієї мороки ентузіасти почали самі вивчати різні дистанційні сервери, дивитися про них відео, самотужки скачувати програми, опановувати й підключатися (або долучати до цього процесу просунутих дітей та онуків, які цього разу навіть не критикували дорослих за технічну відсталість). Ура! Вийшло! І тепер можна організовувати зустріч, тобто урок або заняття, й імітувати повноцінний процес навчання.

Багато колег шляхом спроб і помилок таки опанували онлайн-освіту й почати демонструвати дива дистанційного навчання: читати якісні лекції, проводити не тільки уроки та семінари, а й віртуальні екскурсії, виховні заходи, заняття з фізкультури, танців і співів, з ентузіазмом виконуючи фізичні вправи, віртуозно стрибаючи перед екраном або зачаровуючи онлайн-вокалом. Деякі взагалі пішли далі: створили власні блоги й сайти, аби бути в епіцентрі віртуального навчального процесу. Що ж, молодці! Сміливості хоробрих співаємо пісню!

А що ж говорити про тих, хто мешкає поза зоною інтернету? Чи поганого зв'язку? Або взагалі немає комп'ютера чи сучасного смартфона? Ну що ж, тоді суцільна нудьга. Зате жодних онлайн-проблем, як-от: підготувати урок/заняття/лекцію, зробити презентацію, підібрати, картинки та схеми, розробити тести для контролю, а потім мужньо перевірити ці роботи. А ще — заповнити електронний журнал! Перед тим дистанційно в'їхавши в цю складну процедуру, не нашкодивши електронній хмарі й не стерши те, що в ній ховається. Траплялося й таке.

Так що часу на нудьгування в освітян просто немає! Усе розписано з ранку до вечора, коли вже валилися з ніг і молилися, щоб це скоріше закінчилося. І настало нарешті свято — фізичне возз'єднання страдальців і нормальний,

зрозумілий процес навчальної взаємодії вчителя й учнів. До речі, учні й студенти теж уже втомилися від такої напруги, для них це також стрес.

З яким би пафосом ми не говорили про інновації в освіті, зокрема й онлайніві, за якими, начебто, майбутнє, зараз стало ясно: нічого кращого й зрозумілішого, ніж звичайне, живе, фізично комунікативне навчання, не існує.

Коли очі — в очі, у яких ти бачиш настрої учня чи студента, його емоційний стан, готовність або неготовність тебе почути, коли за цими очима ти розумієш, чи зрозуміли тебе. Чи сприйняли, збагнули, усвідомили, чи навпаки — усе марно й тобі прийдеться ще й ще пробиватися крізь ці терни, аби донести те, що знаєш сам. Жива енергетика спілкування виявилася сильнішою, ніж електронна. Та це й не дивно. Це природно. Ніяке машинне не замінить людського. Про це вже людство здогадалося.

Про те, що онлайн-заняття напряду залежать від світла, тобто електроенергії, та якості інтернету, годі й говорити! Є світло і якісний зв'язок — буде тобі й урок. А немає або зникло посеред уроку чи взагалі за дві хвилини до нього — що ж, селяві!

І летить усе в нікуди: твоя наспіх приведена в порядок верхня частина тіла (нижню ж не видно), підготовлені за ніч матеріли й перевірені роботи, власне весь твій емоційний запал. Така собі печалька!

Але подивімося на цю ситуацію з іншого боку. З позитивного. Адже будь-який виклик, стверджують психологи, це додання самих себе, своїх страхів, комплексів, неумінь. Ми ж так довго чули пропозиції МОН опановувати дистанційну освіту, створювати програми дистанційних курсів, врешті-решт вести ці курси, задовольняючи потреби тих, хто хоче навчатися на відстані. І що? Нічого не відбувалося. Маю на увазі, у масштабах країни.

Не було й немає в нас державних проєктів щодо кваліфікованого залучення вчителів та викладачів до дистанційної освіти на рівні загальної онлайн-грамотності (реальні, а не формальні курси; навчання, тестування педагогів на предмет технічної вправності). Немає доступних посібників з покроковим роз'ясненням того, як це треба робити, щоб було якісно й продуктивно. У багатьох школах та вишах немає відповідного оснащення, щоб навчити вчителів та викладачів працювати в онлайн-режимі. Усе якось запущено.

Слава Богу, є купа всього в самому інтернеті: численні відеоролики про те, як скачати програму,

як скористатися платформою (організувати або ввійти), як зробити успішною навчальну зустріч і здійснити зворотну процедуру — перевірити завдання й тести. Читаємо, в'їжджаємо, освоюємо. Не можна сказати, що зовсім безпорадні. Життя примусило — навчилися.

Опанували техніку, перемогли себе й свої страхи. Тож вважайте, що ми стали грамотнішими, вільнішими, упевненішими за цей час. Де наш учитель не пропаде!

І ще одне. Нам дано ситуацію, коли реальним стає оспіване в педагогічній літературі партнерство вчителя й учня. Так багато сказано й написано про це. Але зараз ось воно — у дії: коли технічно грамотний учень чи студент допомагає вчителю або викладачу освоїти платформу, налагодити зв'язок, запустити онлайн-урок, заспокоюючи при цьому педагога, що все буде гаразд.

Створюється щось спільне, і не тільки навчальне, але людське, де ми — партнери, і без підтримки й допомоги одне одному всі будуть у прогрі. Де вчитель теж має зрозуміти, що наші учні та студенти, навіть якщо не знають правил, уміють робити те, що подекуди є складним для нас. Вони — на «ти» з технікою. Тому шануймо це й використовуймо для взаємного успіху!

Ну й нарешті, надивившись на себе в екрані, ми зрозуміли, що в реальному житті ми красивіші, миліші, ефектніші, ніж ці гіпертрофовані «говорючі» голови, які начебто з іншої планети. Тому ще більше захотілося зустріти спокійно ранок (без інформації про захворілих), навести красу, помилуватися нею в дзеркалі, упізнавши там себе, і поспішити на улюблену роботу, місія якої — відкривати нові світи.

З мінімуму авторських надходжень на адресу нашої редакції, ми зрозуміли, що ви, шановні колеги, у навчальному цейтноті. Тому ми залучили до формування травневого номеру провідних українських науковців-філологів, які із задоволенням надали для друку свої статті, рекомендації, розробки, фрагменти з книг. І дякуємо тим учителям, хто знайшов час і відгукнувся власними конспектами уроків для komponування змісту нашого видання, поділився самотійно здобутим онлайн-досвідом. Адже ми робимо спільну справу — навчаємо, розвиваємо, виховуємо нашу молодь. Успіху нам і здоров'я!